

Z. S.

Sekcja Historii Nauk Biologicznych i Medycznych Komitetu Historii Nauki

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 1/1, 216-219

1956

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

**Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.**

Badania prowadzone po stronie polskiej powinny być skoordynowane z badaniami słowackimi, zapewnić też należy wymianę informacji pomiędzy badaczami obu krajów.

Poruszono również w dyskusji sprawę popularyzacji problemów historii techniki. Niektóre terenowe pamiątki górnicze, hutnicze, jak np. wejście do sztolni — mogłyby być udostępnione zwiedzającym, a przewodnicy turystyczni powinni być obznajmieni z rozwojem górnictwa i hutnictwa w Tatrach, by móc udzielać odpowiednich wyjaśnień. Celowe byłoby zorganizowanie większej ekspozycji stałej lub czasowej, dotyczącej górnictwa i hutnictwa, a w przyszłości można by pomyśleć o częściowej rekonstrukcji i udostępnieniu niektórych sztolni górniczych.

W wyniku posiedzenia powołany został przez Sekcję Historii Techniki i Nauk Technicznych KHN zespół badawczy do badań nad historią górnictwa i hutnictwa tatrzańskiego pod przewodnictwem doc. J. Zborowskiego. Przy pomocy Komitetu zespół ten przystąpił na wiosnę i w lecie 1955 roku do pracy. Dokonano wstępnej inwentaryzacji historycznej terenu dawnej huty w Kuźnicach, co ma duże znaczenie ze względu na prowadzone właśnie prace nad planem urbanistycznym tych terenów. Rozpoczęto również planowe badania terenowe w Starych Kościeliskach. Już pierwsze prace doprowadziły do odkrycia dobrze zachowanego i starannie budowanego kanału podziemnego o nie znanym jeszcze przeznaczeniu. Kanał ten nie służył odprowadzeniu nieczystości, musiał więc być związany z istniejącymi ongiś na tym terenie urządzeniami hamernickimi, jak kuźnia i młot do przekuwania surówki.

Dalekoplanowym celem pracy zespołu ma być opracowanie źródłowej monografii dawnego górnictwa i hutnictwa tatrzańskiego.

E. O.

SEKCJA HISTORII NAUK BIOLOGICZNYCH I MEDYCZNYCH KOMITETU HISTORII NAUKI

Najmłodszą, tj. najpóźniej powstałą Sekcją Komitetu Historii Nauki przy Prezydium PAN, jest Sekcja Historii Nauk Biologicznych i Medycznych, która swe pierwsze posiedzenie organizacyjne odbyła w dniu 11 maja 1955 r., a na następnym zebraniu (24.VI.1955) ustaliła ramowe zadania na najbliższą przyszłość.

Sekcja, której przewodniczącym jest członek Prezydium Komitetu Historii Nauki prof. dr Bolesław Skarżyński, członek korespondent PAN, posiada w chwili obecnej 4 zespoły:

1. Historii Zoologii — przewodniczący prof. dr T. Jaczewski, członek korespondent PAN,
2. Historii Botaniki — przewodniczący prof. dr B. Hryniewiecki, członek tytularny PAN,
3. Historii Nauk Medycznych — przewodniczący prof. dr St. Konopka, sekretarz Komisji Historii Nauk Medycznych Rady Naukowej Ministerstwa Zdrowia,
4. Historii Agrobiologii — przewodniczący prof. dr J. Fierich.

W zakresie historii zoologii na pierwszy plan wysuwają się prace z okresu XIX i pierwszych lat XX wieku, przy czym obejmują one zagadnienia:

1. Historia Warszawskiego Gabinetu Zoologicznego (praca kandydacka mgr Z. Kowalskiej z Instytutu Zoologii PAN),
2. Przygotowanie materiałów do historii katedr zoologicznych i pokrewnych w Polsce, pod kierunkiem prof. dra T. Jaczewskiego,
3. Opracowanie małych biografii biologów polskich: Benedykt Dybowski, Konstanty Janicki, Antoni Walecki, Antoni Ślósarski, Władysław Taczanowski, Maksymilian Nowicki, Bogdan Dyakowski, Józef Nussbaum, August Wrześniowski.
4. Polsko-rosyjskie mianownictwo zoologiczne (istnieją materiały w formie kartoteki),
5. Złoty wiek ornitologii polskiej, pod kierunkiem prof. dra G. Brzęka.

Dopiero na podstawie prac z okresu XIX w. i początków XX wieku będzie można przystąpić do opracowania historii zoologii w Polsce w okresie międzywojennym.

W zakresie historii botaniki tematyka prac została na razie ujęta ogólnie w następujący sposób:

1. Materiały i źródła do dziejów botaniki polskiej do wieku XIX,
2. Opracowanie biografii kilku postaci z dziejów ewolucjonizmu (Czekanowski, Dyakowski i inni).

Na plan pierwszy wybija się projekt szerszej zakrojonych badań nad ludowymi nazwami flory rodzimej. Prace te winny być prowadzone przez zespół młodszych pracowników nauki — botaników wspólnie z językoznawcami, przy czym podstawą winny być wyróżnione przez językoznawców obszary gwarowe, gdyż żyjące jeszcze wśród ludu wiejskiego nazwy roślin są odmienne w różnych okolicach kraju i różnie wymawiane.

W toku dyskusji wspomniano również o niektórych pracach już wykonanych lub będących w opracowaniu prof. dra Hryniewieckiego, np. praca o florze chińskiej pt. *Flora Sinensis*, napisana w 1639 r. przez polskiego podróżnika i misjonarza J. Boymana, praca nad manuskrypcem z Torunia z wieku IV i XV, w którym zawarte są nazwy roślin, praca pt. *Przyroda w utworach Elizy Orzeszkowej*, przekład klasycznej pracy z 1848 r. (z niemieckiego oryginału) Polaka Leszczyca Sumińskiego o rozmnażaniu się paproci. Z opracowań młodszych botaników należy wspomnieć o nagrodzonej pracy na temat zielnika Marcina z Urzędowa.

Szczegółowy plan prac Zespołu opracowany będzie po powrocie do zdrowia jego przewodniczącego prof. dra B. Hryniewieckiego.

W najlepszej może sytuacji jest historia medycyny. W wieku XIX może ona się poszczycić takimi nazwiskami, jak Gąsiorowski, Peszke, Giedroyc, w okresie międzywojennym — Wrzosek. Poza tym już w 1950 r. Rada Naukowa przy Ministerstwie Zdrowia powołała Komisję Historii Nauk Medycznych, która rozwinęła żywą działalność. Istnieją katedry historii medycyny na kilku akademiach medycznych, zaś Zakład Historii Nauki PAN posiada we Wrocławiu jednoosobową na razie pracownię historii medycyny.

Prace Zespołu Historii Nauk Medycznych na lata następne obejmują:

1. Rejestrację źródeł i materiałów bibliograficznych do dziejów historii medycyny,

2. Zagadnienia zdrowia publicznego i służby zdrowia w pierwszej połowie XIX w.,

3. Biografie lekarzy i farmaceutów,

4. „Historię gdańskiego cechu chirurgii“ (1451—1620 r.) — oprac. doc. dr St. Sokół,

5. „Dermatologię polską w dobie Odrodzenia“ — oprac. dr Janina i Stanisław Schwann.

Za podstawowe zagadnienie w pierwszym okresie prac Zespół uważa poszukiwania i opracowania źródeł i dokumentów do historii medycyny polskiej, które znajdują się w archiwach krajowych i zbiorach archiwalnych bibliotek naukowych. Prace takie rozpoczęła w 1954 r. na terenie Warszawy Główna Biblioteka Lekarska wspólnie z Zakładem Historii Medycyny Akademii Medycznej w Warszawie.

Dalszym zadaniem będzie wydawanie monografii poświęconych różnym działom medycyny oraz biografii a także dawnych tekstów w tłumaczeniu na język polski i opatrzonych wyczerpującymi komentarzami.

W opracowaniu znajduje się 6-tomowy słownik lekarzy polskich.

W pierwszym etapie, jak wyżej wspomniano, postanowiono skoncentrować się na pierwszej połowie XIX wieku, do czego potrzebna jest dokładna bibliografia lekarska, która znajduje się już w opracowaniu. 40 000 kartek zgromadzone do powyższej bibliografii, a w przyszłości cyfra ta na pewno się podwoi.

W zakresie historii wiedzy rolniczej w Polsce, której rozwój jest może ze wszystkich dyscyplin Sekcji Historii Nauk Biologicznych najmniej znany, postawiono na najbliższy okres następujące zadania:

1. Opracowanie bibliografii rolniczej w Polsce do końca 1900 r. (zespół pod kierunkiem prof. J. Fiericha i dyr. A. Szwejcerowej), przy współpracy Instytutu Badań Leśnictwa i Centralnego Instytutu Rolniczego. Niezbędne jest uporządkowanie wiadomości o istniejących już bibliografiach rolniczych.

2. Opracowanie historii literatury rolniczej w Polsce w XVIII wieku (prof. dr J. Fierich).

3. Opracowanie historii instytutów rolniczych w Marymoncie, Dublinach i Czernichowie.

4. Opracowanie monografii, pt. *Michał Oczapowski, jego życie i działalność naukowa i dydaktyczna.*

Ogólnie rzecz biorąc historia wiedzy rolniczej w Polsce dzieli się na historię nauk rolniczych, historię nauczania rolniczego i bibliografię rolniczą, przy czym w pierwszym etapie wybija się bibliografia, a następnie historia nauk rolniczych.

Wspomnieć tu należy o pracach już prowadzonych, jak Bibliografia rolnicza do XVIII wieku włącznie (mgr Z. Kosiek) i Historia Instytutu Agronomicznego w Marymoncie (dr T. Nowacki). Należy się spodziewać, iż do współpracy z Zespołem Historii Agrobiologii obok wyżej wymienionych przystąpią: prof. St. Inglot z Uniwersytetu Wrocławskiego, prof. A. Żabko-Potopowicz z SGGW w Warszawie, dr W. Pruski, doc. dr J. Pazdur i inni.

Obok tematyki związanej z poszczególnymi zespołami jako zadanie całej Sekcji należałoby potraktować opracowanie bibliografii darwinizmu (historii ewolucjonizmu) w Polsce oraz przygotowanie małego słownika biograficznego biologów polskich.

Zbieranie materiałów do bibliografii darwinizmu zainicjowane zostało przez Wydział Nauk Biologicznych PAN (Komitet Ewolucjonizmu). Pracami tymi zajmują się dr T. Remer i mgr J. Feliksiakowa. Zbieranie materiałów kontynuowane jest przez Ośrodek Dokumentacji Ewolucjonizmu i Sekcję Historii Nauk Biologicznych, która organizuje odpowiednie placówki badawcze w różnych ośrodkach w Polsce.

Wydział Nauk Biologicznych podał również projekt opracowania małego słownika biologów polskich. Słownik taki, którego redakcji podjęła się dyr. A. Szwejczerowa, zawierałby około 1000 nazwisk z okresu od XIX wieku do 1950 r.

Do prac w skali całej Sekcji należy zaliczyć gotową już pracę nad powstawaniem i genezą czasopism biologicznych obcych i nowoprojektowaną nad powstawaniem i genezą czasopism biologicznych w Polsce oraz przygotowanie materiałów do biografii prof. Białaszewicza.

Należy wspomnieć tu również o gotowej już pracy na temat historii Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego oraz bibliografii prac drukowanych w Instytucie Biologii Doświadczalnej im. M. Nenckiego.

W związku z wybijającą się na pierwszy plan w pracach Sekcji wielką ilością opracowań bibliograficznych i dokumentacyjnych, co niewątpliwie w dużej mierze występuje i w innych Sekcjach Komitetu Historii Nauk, jak również z ich wielką pierwszoplanową wagą w obecnym etapie prac, wysunięto sugestię utworzenia w Komitecie jednej Ogólnej Sekcji Dokumentacyjnej, która by je u siebie koordynowała i koncentrowała, pozostając przy tym w ścisłym związku z Ośrodkiem Bibliografii i Dokumentacji Naukowej PAN.

Reasumując kierunki i charakter prac Sekcji Historii Nauk Biologicznych i Medycznych na najbliższe lata, należałoby stwierdzić, że na pierwszy plan wysuwa się rejestracja materiałów archiwalnych i muzealnych dotyczących rozwoju nauk biologicznych w Polsce oraz kolekcjonowanie licznych materiałów znajdujących się w rękach prywatnych, a dotyczących wyżej wymienionego zagadnienia. Szczególnie ważnym jest zebranie materiałów dotyczących powstawania i rozwoju katedr przedmiotów biologicznych w szkołach wyższych, ogrodów zoologicznych i botanicznych, prywatnych zbiorów, notatek wykładowych, korespondencji polskich biologów itd. Akcja ta ma na celu uratowanie resztek ważnych materiałów przed całkowitym rozproszeniem i udostępnienie ich do systematycznego opracowywania.

Do pierwszoplanowych zadań należy też opracowanie bibliografii polskich nauk biologicznych, ujętej według poszczególnych działów, gdyż ta akcja stanowi niezbędną podstawę dla wszystkich systematycznych badań.

W dalszej kolejności konieczne jest systematyczne i wyczerpujące opracowanie kształtowania się i rozwoju myśli ewolucyjnej w polskich naukach biologicznych, ze szczególnym uwzględnieniem wpływu tej myśli na inne dziedziny nauki i życia umysłowego w Polsce, opracowanie słownika biograficznego biologów polskich (przewidziane są dwie wersje — zwięzły podręczny słownik oraz większe encyklopedyczne ujęcie). Pilna jest również seria reedycji najważniejszych dawniejszych prac biologicznych polskich wraz z odpowiednimi komentarzami, a wreszcie cykl niewielkich, przeznaczonych dla szerszego ogółu monografii, poświęconych wybitniejszym postaciom z dziejów polskiej zoologii, botaniki, nauk medycznych i rolniczych.